

Szablya Helen Alexandra

Az 1956-os Magyar Forradalom Hagyatéka

Emlékek

Ijesztő volt a teherautó hátuljában ülni. 1956 novembere volt és én négyéves voltam. Egy nagy zöld háztízsákon egyensúlyoztam. Sötét volt, esett, és a teherautó hátuljában nem voltak ülések, úgyhogy mindenki egyensúlyozott, és még csak nem is ismertem az útitársainkat. Édesanyám a kisbabával a vezetőfülkében ült, édesapám pedig a kétéves öcsémrel szintén előrébb. Nekem annyit hagytak, hogy egy szót se szóljak. Az eső hangja süketítően csapkodott, a teherautó fémvázára borított ponyva lobogott a szélben, úgyhogy jó láthattam a mellettünk elfutó sáros utat. Az egyetlen dolog, amire gondolni mertem, ez volt: ha gödörbe döccenünk, ki fogok zuhanni, ott, ahol a ponyva nincs lekötve és nem szólhatok egy szót sem. Senki nem fogja megtudni, hogy kiestem és otthagynak.

Ez az egyik emlékem négyéves koromból: amint 1956-ban a szüleimmel és az öcsémrel menekülünk. Háromszor próbáltuk, mielőtt sikerült volna. Emlékszem, egyszer miután elfogtak minket, a börtönben töltöttük az éjszakát. Csupán nyolc ágy volt ott több mint száz emberre, de nekünk jutott egy, mivel a mamám szülés után volt és a többiek sajnálták.

Változás – beilleszkedés

Az 1956-os forradalom a legjelentősebb változást hozta az életemben. A menekülés nem az én döntésem volt, a szüleimé. És ők ezt nem magukért csinálták. A gyerekeikért – a már megszületettekért és akik még meg fognak születni... Mindent a szüleimnek köszönhetek, mert volt bátorságuk megtenni azt, amit sokan nem mertek. A szökés izgalmi, a letartóztatástól való félelem, hogy szétválaszthatják őket, hogy Szibériába küldhetik, megkínozzhatják vagy megölhetik őket, ez mind-mind évekre kísérthette volna a szüleimet. Rémálmok és álmatlanság gyötörte akkor az embereket.

Amikor valami nagyerejű dolog történik a családotban, amikor gyökerestől kiszakítanak mindenből, amit ismeresz és csupa ismeretlen helyzetbe dobnak, nagyon sokat segít, ha olyan szüleid vannak, akik mindent kalandnak tartanak. Mintha egy izgalmas új világot fedezhetnénk épp fel, és minket, gyerekeket is bevonnak a játékba. A mamám és a papám olyan mély és romantikus szerelemmel szerették egymást, hogy minden, amit csináltunk, szinte vicces volt, tanító jellegű és kalandos. Még akkor is, ha csupán kis dolgokról volt szó. Legyen az vasárnapi családi autókirándulás vagy egy esti operaelőadás – minden megbecsülésre való volt. És ha nem becsültük meg, a helyreigazítást rögvest megkaptuk.

Nem minden fiatal magyar barátom volt ilyen szerencsés. Néhányuk szülei továbbra is tartottak az ismeretlentől. Páran búskomorságba estek. Néhányan megkérdőjelezték a döntés helyességét, hogy elhagyták a hazájukat.

A szüleim sok dologban nagyon szigorúak voltak. A művelődés, a templom és a hit voltak a legfontosabbak. Mindketten a felső társadalmi osztályból származtak, kivételes háttérrel rendelkeztek. Ez azt is jelentette, hogy több nyelven beszéltek és jártasak voltak a történelemben, kultúrában, művészetekben és zenében. Azonban mindent elvesztettek. A családjuk által birtokolt házak az állam tulajdonába kerültek, és ők egy vagy két szobában húzták meg magukat. Bár édesapám mérnökprofesszor volt, eltartott egy ideig, mielőtt a saját lakásukba költözhetek, ami már nem a nagymamámmal és a dédapámmal való együttélést jelentette.

A szüleim sok gyereket akartak, amit annak idején Magyarországon nem igazán néztek jó szemmel. Több okból sem. Az egyik ok az volt, hogy nem voltak elérhetőek olyan nagy lakások, amelyek megfeleltek a nagyobb családoknak. A háromgyerekes családok, amilyen a szökés idején a miénk is volt, Magyarországon nagyinak számítottak.

Az édesapám jelszava az volt, hogy "Rómában lévén cselekedjünk úgy, mint a rómaiak". Úgyhogy, amikor megérkeztünk Vancouverbe, Kanadába, több dolgot meg kellett tanulnunk. Például angolul. Mivel a szüleim tudtak angolul, mi otthon nem beszéltünk angolul. Egy nap az egyik szomszédunk mesélte a mamámnak, hogy mit mondtam neki, és a mamám nagyon meglepődött. Kérdezte, hogy "Helen beszél angolul?" Az ő segítségük nélkül tanultam meg, csak úgy, a szomszédoktól.

Otthon a szüleim magyarul beszéltek és tőlünk is ezt várták. A hagyományaink magyarok és római katolikusak voltak. Bár a szüleim szintén elkezdték ünnepelni a Hálaadást, mert egyetértettek a hagyományával. Míg Kanadában éltünk, az ottani, nagyon aktív magyar közösség része voltunk, amely a cserkészetet és a templomot is jelentette. Szerettem a cserkészetet. A lányokat és fiúkat együtt oktatták, nem külön-külön, mint az amerikai cserkészeknél. Sokáig azt is hittem, hogy minden templomban van egy nagy csarnok, ahol rendszeresen rendeznek összejöveteleket, élő zenével, tánccal, étellel-itallal, és a kisgyerekek meg a nagyszülők együtt szórakoznak a fiatalokkal. Nagyon meglepődtem, amikor az Egyesült Államokba költözvén az egyetemi városka kis magyar közösségébe kerültünk.

Magyarország nagyon messze volt. Nem lehetett telefonálni és a leveleket is óvatosan kellett fogalmazni, hogy ne keltsenek gyanakvást. A világ óriásinak tűnt, és mi az egyik oldalán voltunk, Magyarország pedig a másikon.

1956 ébren tartása – a szabadság élménye

1956 hagyatéka meghatározó momentum volt a családom történetében. A szüleim több százszor elmesélték a szökés történetét iskolákban, konferenciákon, szemináriumokon, előadásokon és cikkekben.

Az, hogy Kanadában és az Egyesült Államokban nőtem fel, egyértelműen más embert faragott belőlem, mintha Magyarországon éltem volna. Nem lett volna lehetőségem tíz évig szabadon tanulmányozni a színházat. A szabadság, hogy azt a zenét hallgassam, amelyiket csak akarom, azt a szerzőt olvassam, akit csak akarok, hogy utazzak és felfedezem a világot, nem lehetett volna a sajátom. Miután elköltöztem otthonról, a szüleim mind a hat gyereket magukkal vitték két kutatóútra: az egyik a németországi Braunschweigbe szőtt, a másik Trinidad és Tobagóba. Az egyik húgom egy trinidadai férfihoz ment feleségül. Nem valószínű, hogy egy magyar lány ezt megtehetné.

Amikor egy vezetői szemináriumon szólásra kértek, azzal kezdtem, hogy zsenge ifjúságom idején két dolog volt, amiről meg voltam győződve, hogy úgy lesz. Az egyik az, hogy egyszer fogok majd férjhez menni és a házasság majd egész életemre szól. A másik, hogy míg én élek, a vasfüggöny nem fog leomlani. Nos, harminchét éves koromra mindkét elképzelésem megdőlt. Ekkor kétgyermekes, elvált anya voltam és Magyarország szabad volt. Ráadásul a családomtól 3000 mérföldnyire éltem.

Itthon

Amikor 1992-ben végre lett időm és pénzem Magyarországra látogatni, az édesanyám már kétszer járt itt. Segített a kormánynak észak-amerikai befektetőket szerezni, úgyhogy nagyon elfoglalt volt. És nem sokra rá az Egyesült Államok északnyugati területének tiszteletbeli konzulja lett.

Magyarországi tartózkodásom három hete alatt nem volt olyan nap, hogy a szüleimmel együtt ne sírtunk volna oly hevesen, hogy az már szinte fáj, és ne nevéttünk volna annyira, hogy már-már sírtunk. Szélsőséges érzelmek kerítettek hatalmukba. Azt éreztem, hogy megfosztottak a csodálatos, egyedien magyar történelemtől, építészettől, hagyományoktól, művészetől és kultúrától. Bejártuk az összes történelmi családi helyszínt. Meglátogattuk a családi sírhelyeket, vendéglőket, házakat és rokonokat. Elképzeltem, milyen lett volna egy szabad Magyarországon felnőni, nem egy kommunista országban. Megrabolva éreztem magam!

Körülbelül egy héttel az Egyesült Államokba való visszatértem után tudatosítottam, hogy nagyon boldog vagyok úgy, ahogy vagyok, és hogy nem raboltak meg, ellenkezőleg – gazdagítottak. A magyar örökségből ugyanúgy, mint a kanadai és amerikai tartózkodásból előnyöm származott. Gyermekeim, Anna és Alexander az Egyesült Államokban születtek és nőttek fel.

Két évvel később, 1994-ben hozzámentem az amerikai Chuck Dann-hoz, aki Baltimore-ban született és nőtt fel. 2006 júniusában a lányom feleségül megy egy brazil úrhoz. A családjunkban most már magyar, kanadai, amerikai és brazil hagyományok lesznek. Mostanság a világ egyre kisebbedik.

Szeretném felhívni kedves figyelmüket az édesanyám, Szablya Ilona történetére.

Szablya Helen Alexandra

Szablya Helen az elmúlt 25 évben kommunikációs szakértőként dolgozott, többek között az Enterprise Foundation, a Fannie Mae Foundation, Baltimore város Polgármesteri Hivatala, Maryland állam és az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának megbízásából, valamint a magánszektorban. Önkéntesként és a fiatalok támogatójaként számos non-profit testületnek is tagja. Szakmai munkájáért és közéleti szerepvállalásáért 1996-ban és 2001-ben Szablya Helen neve Maryland állam 100 legsikeresebb asszonya között szerepelt. Kommunikációs pályafutását megelőzően 10 évig színházban dolgozott, ahol különböző kultúrákat ötvöző társulatok számára alkotott eredeti színdarabokat, melyekkel végigutazták az Egyesült Államokat. Több mint két évig támogató tagja (Rockefeller Fellow) volt az Iowa-i Egyetem Új Előadóművészetek Központjának.

Helen 1956-ban menekült el családjával Magyarországról. Vancouverben és Pullmanban nőtt fel, ahol édesapja professzor, édesanyja pedig író volt. Férje, E. Charles Dann, Jr., ügyvédi iroda társtulajdonosa Baltimore-ban. Két gyermekük van: Anna Meiners (29), aki Hollywoodban, és Alex Meiners (24), aki Baltimore-ban él. Mindketten művészek.